

Vadermoord in 1864 op de Heide in Roggel

Het op de Heide in Roggel staande wegekruisbeeld is daar geplaatst ter herinnering aan een in de nabije omgeving gepleegde gruwelijke moord op 12 augustus 1864 die plaatsvond zoals dat tegenwoordig genoemd wordt: in de relationele sfeer.

Dat het in januari 1865 daaropvolgende door het Provinciale Gerechtshof Limburg te Roermond gevoerde en vier dagen durende strafproces destijds grote indruk heeft gemaakt, moge wel blijken uit een citaat van de journalistiek van de 1^e zitting:

“Reeds 1 uur te voren waren alle toegangen tot het Paleis van Justitie door enen digten opeengehoopte massa volk versperd welke van heinde en verre toegestroomd was om de debatten van deze belangrijke zaak bij te wonen. De zaal van het Hof was letterlijk overvuld. Uit alle standen der maatschappij had men zich daartoe begeven. Nog nooit had een zaak op deze wijze de belangstelling gaande gemaakt, en in stede van af te nemen nam deze nog dagelijks toe.”

Slachtoffer van de vadermoord was Theodoor Rutten, geboren in 1804 in Kessenich. Hij was getrouwd met Anna Catharina Coolen in 1798 geboren in Ittervoort. Zij kregen 4 kinderen, waarvan de oudste nog werd geboren in Ittervoort en de 3 jongsten in Gremersloo, gemeente Maaseik, waar ze ook eerst gewoond zullen hebben. Catharina Coolen had ook nog een zoon van een onbekende man. Daarna heeft het gezin Rutten-Coolen ook nog in Nunhem gewoond waar de oudste zoon en de jongste dochter na hun huwelijk zijn gaan wonen. Deze zoon, Hendrik Renier Rutten was onder andere de vader van Peter Johannes Hubertus Rutten die rond 1902 de Sint Petrus windgraanmolen op het Nijken in Roggel heeft gebouwd.

In 1861 kocht Theodoor Rutten een boerderij op de Heide, nu nr. 15 in Roggel van Mathijs Flupsen die evenals Catharina Coolen afkomstig was van Ittervoort. Al vrij snel was in de omgeving bekend dat de verstandhouding binnen het gezin te wensen overliet. Het gezin bestond intussen alleen nog uit vader Theodoor Rutten, moeder Catharina Coolen en dochter Johanna Hubertina Rutten. Vooral de loslippigheid van moeder en dochter Rutten werkte die verstoorde verstandhouding nog eens extra in de hand. Er werkte onder andere bij de fam. Rutten ook een knecht Pieter Janssen die op dat moment bij zijn ouders op het Nijken, nu nr. 16 inwoonde. Deze woning op het Nijken is wel herbouwd, maar staat er momenteel nog. Ze is onbewoond en is nu eigendom van de buren de fam. van Zuilen van de Pollehoeve.

Na een ruzie over de betaling van zijn loon vertrok Pieter Janssen als knecht. Hij had tevens verkering met dochter Johanna. Dat werd eerst wel, maar na de ruzie over de beloning niet meer door senior toegestaan, waardoor de verstandhouding nog verder verslechterde. Dit leidde tot bedreigingen en zelfs een mishandeling van Theodoor Rutten door Pieter Janssen. De levenswandel van Theodoor Rutten was volgens de latere getuigenissen overigens ook niet van onbesproken gedrag. Hij had zijn vrouw mishandeld en die had daarvan aangifte gedaan. In tegenstelling tot Theodoor Rutten was zij eerst tegen, maar na de mishandeling stemde zij in met de verkering van dochter Johanna met Pieter Janssen.

Theodoor Rutten was ook een frequent bezoeker van de herbergen in de omgeving. Dat waren er in verhouding tot het aantal woningen of hutjes in die periode erg veel. Met name het bezoek van Theodoor Rutten aan herberg "de Polle" van Peter Rademakers, gelegen voor nu "de Pollehoeve" op het Nijken en van de herberg "in de Blaauwe Pan" van de fam. Cleven-Koninckx, gelegen Schaapsbrug 2 ter hoogte van nu de nieuwe woning bij het Caravanbedrijf "De Bergjes", worden in het strafproces regelmatig genoemd. De woning van herberg "in de Blaauwe Pan" werd later onder andere bewoond door de met name in Roggel bekende familie van Wynandus van Roij en daarna de fam. Maesen.

Theodoor Rutten voelde zich na de mishandeling door Pieter Janssen dusdanig bedreigd dat hij na zijn herbergbezoeken herhaaldelijk verzocht om begeleiding op zijn weg naar huis. Op zijn fatale laatste weg huiswaarts op de avond van 12 augustus 1864 moet hij gelopen zijn vanaf herberg "in de Blaauwe Pan" aan de Schaapsbrug, langs de woningen van later o.a. de families van Sjaak Theunissen, Tjeu Verdonschot en Christiaan Driessen. Hij klopte overmand door schrik op die bewuste avond zelfs aan bij de buurvrouw M. Reijnders om onderdak in de woning of desnoods in de geitenstal. "*Het ziet er niet goed uit thuis, men wacht mij op en het zal mij anders vanavond mijn leven kosten.*" waren enkele van zijn laatste woorden. Toen hem dat onderdak tot 2 maal toe werd geweigerd zei hij dan maar onder een korenberm te gaan slapen, maar zover kwam hij helaas niet meer.

Vlakbij huis werd hij door Pieter Janssen met een eiken stuk hout neergeslagen. Vervolgens werd hij met hetzelfde stuk hout tegen zijn hals op de grond gedrukt om geen geluid te kunnen maken en tegelijkertijd werd hij door dochterlief Johanna met een broodmes toegetakeld. Niet zeker van het gewenste resultaat overhandigde Johanna het mes aan Pieter Janssen en riep: "*Hier steek jij nog eens*". De daaropvolgende uithaal in de halsstreek was Theodoor Rutten fataal en volgens de latere lijkschouwing ook de bewezen doodsoorzaak. Nadat voor hen tenslotte zeker was dat vader Rutten niet meer leefde, besloten zij hem naar een nabij gelegen stapel metselstenen richting de buren te slepen en deze stapel stenen

over hem heen te duwen met de bedoeling de vinders te doen geloven dat dit in combinatie met dronkenschap een ongeluk en de doodsoorzaak zou zijn geweest.

In de daaropvolgende vroege ochtend van 13 augustus 1864 werd om 5 uur door de knecht G. Hendriks het lichaam van zijn meester gevonden.

Nadat de Marachaussee uit Heythuysen was ingeschakeld, leidde het spoor al vrij spoedig naar de uiteindelijke daders en medeplichtige. De diverse getuigenverklaringen en de vooraf onverbloemde en door diepe haat gevoede uitspraken van de verdachten zullen daar ongetwijfeld een grote rol in hebben gespeeld.

Enkele citaten:

Moeder Catharina: *“Overdag gaat hij de boel verzuipen en des nachts verhoeren. Ik wenschte dat hij kapot was en zou er geen traan om laten, het was de blijdste dag die ik had.”*

Dochter Johanna: *“Ik wou dat ik hem aan de hoogste boom zag hangen. Wij komen van deftige familie maar hij brengt ons te schande. Hij verzuipt alles, ik wou dat hij uitbleef of dat men hem maar dood sloeg. Maar niemand uit de omgeving zal dat wel doen. Zij (Johanna) en Janssen moesten het dan maar doen, aangezien zij daar mans genoeg voor waren. Als zij een man was zou ze hem des nachts de hals doorsnijden als hij bedronken te bed lag.”*

Pieter Janssen: *“Als ik hem tegenkom breek ik hem de knoken.”*

Na de confrontatie met het Justitieel gezag en identificatie veinsde moeder Catharina eerst nog: *“Als hij nog een natuurlijke dood was gestorven.”* En dochter Johanna: *“Zo men leeft zo men sterft. Ik hoef hem niet meer te zien”.*

Vooraf ook de kilheid waarmee gereageerd werd en daarna gehandeld zo direct na deze gruwelijke gebeurtenis, werd door de bij het proces betrokkenen met verslagenheid waargenomen. Het fatale broodmes werd met “de schotelsplak” even afgeveegd en des morgens gewoon weer gebruikt om er het brood mee te snijden. Ook werd de werklieden die met de reparatie van het dak bezig waren verzocht de dag van de begrafenis toch maar weer gewoon te komen werken, hetgeen zij overigens weigerden.

Door de overtuigende bewijsvoering en de bevestigende getuigenverklaringen volgde er al vrij spoedig een ten laste legging met vermelding van alle gruwelijke details die er evenmin over logen. Ook bleek uit de daarop volgende bekentenissen dat de moord al weken tevoren was besproken en voorbereid en dat de moeder er tevens van op de hoogte was.

Dat er in die tijd ook al sprake was van uitvoerige lijkschouwingen blijkt ook uit de details van de ten laste legging. Zo waren de longen en de overige inwendige organen van het slachtoffer geheel gezond bevonden evenals de hersenen, hetgeen er volgens de schouwers op wees dat de 10 centimeter fatale steek in de hals, die de slagader de slokdarm en het strottenhoofd hadden doorkliefd absoluut en onvoorwaardelijk als de doodsoorzaak moesten worden beschouwd. Het aangezicht was onherkenbaar en geheel verminkt.

In het 4 dagen durende strafproces van januari 1865 werden zoals te doen gebruikelijk alle details en getuigenverklaringen eindeloos herhaald. Teveel om allemaal op te noemen. Hetzelfde geldt voor de uitvoerige en uren durende redevoeringen van de advocaten van de verschillende verdachten die evenals dat tegenwoordig te doen gebruikelijk is, elkaar tegen spraken en de schuld met de voor een leek onbegrijpelijke argumentaties bij de ander probeerden te leggen.

Ook de uren durende eindredevoering van de rechter was zeer indrukwekkend en leek in verschillende passages veel op een preek van het toen kerkelijke gezag. Zelfs aan emoties ontkwam de rechter niet.

Enkele citaten:

“De vadermoord is des te afschuwelijker omdat de echtgenoot en de dochter van de verslagene Theodoor Rutten als vermoedelijke medeplichtigen daarvan op gerechtelijk bevel zijn aangehouden.”

“Met bewogen stem en met een geschokt gemoed verdaagde de President van de rechtbank de zitting tot den volgende morgen.”

Het vonnis luidde uiteindelijk voor de beide hoofdverdachten Pieter Janssen en Johanna Rutten: de doodstraf door middel van het schavot.

In afwachting van een voorgenomen wetswijziging tot afschaffing van de doodstraf waren er vanaf 1860 echter geen doodvonnissen meer daadwerkelijk voltrokken. Tegen die wijziging was veel verzet maar uiteindelijk werd de doodstraf in 1870 toch afgeschaft.

Johanna Rutten overleed echter al op 31 maart 1869 op 31-jarige leeftijd in de vrouwengevangenis in Woerden. Pieter Janssen overleed een jaar later op 23 april 1870 in de beruchte gevangenis van Leeuwarden die 600 tot 700 gevangenen huisvestte.

De erbarmelijke toestanden in die gevangenissen en met name in de ziekenzalen zullen hun leven niet hebben verlengd, getuige een citaat uit een Verslag aan den Koning van de bevindingen en handelingen van het Geneeskundig Staatstoezicht in het jaar 1867:

“De zaal voor verpleging der zieken is hiervoor weinig geschikt. De zaal voor de zieken uit de correctionele gevangenis is zonder twijfel slecht, doch wanneer men in aanmerking neemt dat zij bestemd is voor gevangenen voor wie men de eischen toch niet te hoog mag stellen, zal men hem niet onbruikbaar behoeven te noemen. Anders is het met het lokaal voor de zieken onder de crimineel veroordeelden in gebruik. Het is een klein vertrek onder het dak. De dakpannen zijn wel door houtwerk bedekt, doch het vertrek is voor verpleging van zieken totaal ongeschikt. Deze bevinding werd onmiddellijk aan den Minister van Binnenlandsche Zaken medegedeeld, die hem ter kennis bragt aan den Minister van Justitie.”

Er was in die tijd klaarblijkelijk niet zo heel veel verschil tussen het daadwerkelijk direct uitvoeren van de ten laste gelegde doodstraf of het door ontberingen en in eenzame opsluiting laten creperen van veroordeelden.

Moeder Anna Catharina Coolen werd vrijgesproken maar overleed een jaar na het proces in 1866 in Nunhem. Waarschijnlijk is ze na het proces in Nunhem bij haar dochter of bij haar zoon gaan inwonen.

De boerderij werd in 1865 verkocht, gesloopt en weer herbouwd door Andries Janssen, getrouwd met Bartholina van den Beucken, beiden afkomstig van Helden.

Momenteel is het pand tevens in gebruik als zorgboerderij,

Roggel juni 2020

Wiel Klompen.

Heemkundevereniging Roggel

Bronnen: "Weekblad van het Regt" diverse uitgaves 1865.
Archieven Bevolkingsregisters Roggel, Woerden, Leeuwarden
OAT's, minuutplans en kadastrale leggers v.d. gemeente Roggel

Woning Heide 15 van de fam. Rutten (na herbouw anno 2020)

N° 203.

Op heden den *Zeventienden*, *Maart* achttien honderd negen en zestig, zijn voor Ons ondergeteekende Ambtenaar van den Burgerlijken Stand te *Woerden*, verschenen:

Willelm, Gerard van der Grijp, —, oud *achtveertig* jaren, van beroep *landbouwer* wonende in de Gemeente *Leest*, bekende van de na te noemene overledene, en *Heendrik Mattel*, oud *zesentwintig* jaren, van beroep *beambte indigeringens*, wonende mede in deze Gemeente, bekende van de overledene, welke ons hebben verklaard, dat op den *zestenden* dexer maand des namiddags ten *vier* ure, in deze Gemeente *in het huis woonnummer* *vieronveertig*, staande op de *hoogt*, is overleden.

Johanna Hubertina Rutten, arbeidster, oud *veertig* jaren, geboren te *Wassenaer*, laatste woonachtig te *Roggel*, ongehuwde dochter van *Theodorus Rutten*, en *Catharina Coolen*, beiden overleden.

En hebben wij hiervan deze Akte opgemaakt, welke, na gedane voorlezing door *Ons* beide aangeroesd is ondertekend, na de doorhaling van twee woorden te hebben goedgekeurd.

H. Mattel *W. Gerard Grijp* *J. A. Müller*

N° 220.

In het jaar een duizend acht honderd en zeventig, den *twintigsten* dag der maand *April*, zijn voor Ons ondergeteekende AMBTENAAR VAN DEN

BURGERLIJKEN STAND der Gemeente *Leeuwarden*, Provincie *Friesland*, verschenen: *Frederik Wilhelm August Matthasi*, oud *acht en dertig* jaren, *Commissie bij de Strafgerangenis*, en *Albert Hopmann*, oud *zes en twintig* jaren, beide in de *Strafgerangenis*, beide alhier woonachtig; welke Ons verklaard hebben dat alhier op den *twintigsten* dag der maand

April dezes jaars, des nachts te *half twee* ure, is overleden:

Pieter Janssen, oud *vijf en veertig* jaren, *landbouwer*, geboren en laatste woonachtig te *Roggel*, ongehuwd, zoon van *Jores Janssen* en van *Maria Catharina Rutger*, zijnde verder niets bekend.